ڕۆمانی شەڕی سێیەمی جیهانی

لێدوان و ئامادەکردن و وەرگێڕانی: ئیسماعیل تەنیا (ئەڵمانیا)

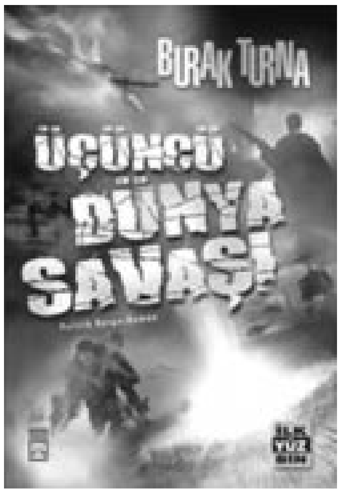

شەڕی سێیەمی جیهانی، ڕۆمانێکی خەیاڵ چنی نووسەری تورک «بۆراک توران»ە، باس لە پێشهاتەکانی پێوەندی نێوان ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا دەکات. ئەم ڕۆمانە لە کاتێکدا بڵاوکراوەتەوە، کە هێزەکانی ئەمەریکا و بەشێک لە وڵاتانی ڕۆژئاوا، لە ئەفغانستان ئیماراتی تالیبان، لە عێراقیش ڕژێمی «سەدام حوسێن» یان لەناو برد، بە بەردەوامیش پشتگیری لە دەوڵەتی ئیسرائیل دەکەن، هەوڵی زێتر دەدەن بۆ گۆڕینی سیستەمی دکتاتۆر و تۆتالیتارەکانی ڕۆژهەڵات... بەم شێوەیە شەقامی تورکی و جیهانی ئیسلامی و عەرەبی «بە باڵە ئیسلامی و نەتەوە پەرستەکانیانەوەش» ، لە کوڵانێکی بەردەوام دان، هەربۆیەش، ئەم ڕۆمانە، لە تورکیا و جیهانی عەرەبیشدا، دەنگدانەوەیەکی گەورە و فراوانی هەبووە.

لە ناونیشانی ڕۆمانەکەوە بگرە، تا دەگاتە تەواوی ناوەرۆکەکەی، ڕووداو گەلێکی تراژیدیا ئامێزی لەخۆ گرتووە. نووسەر لەم کاتەدا، توانیویەتی لە تەلی عاتیفەی هاووڵاتیانی تورک و ئیسلامی بدات، کاتێکی لە باریشی قۆستۆتەوە، بۆ بڵاوکردنەوەی لە ڕووداوەکانی ناو دەقەکەدا هاتووە، کە لە ساڵی (٢٠١٠)دا، بەهۆی هاتنە سەرکاری حوکمی نازی لە ئەڵمانیاو فەرەنسادا، شەڕی سێیەم هەڵدەگیرسێ،سیستەمە دیموکراتییەکانی ئەورووپا، یەک لە دوای یەک هەرەس دێنن، نازییەت باڵ بەسەر هزری تاکەکانی ئەورووپادا، دەکێشێ. ڕەوەندی موسڵمانەکانیش لە ئەورووپادا، تووشی ڕاوەدوونان و تەنگ پێهەڵچنین و قڕکردن دێن لەسەر دەستی گرووپە تیرۆریست و نازییەکان، کە لەلایەن دەوڵەتەکانیانەوە، پشتگیرییان لێدەکرێت..... ئەو ڕووداوانە، هەموویان لەوکاتەدا دەقەومێن، کە یەکێتی ئەورووپا بە ڕاشکاوانە داواکەی تورکیا بۆچوونە ناو ئەو یەکێتییە ڕەفز دەکات، بە تەواوی ئەو دەرگایە دادەخات.

هەموو ڕووداوەکان، لەسەر یەک بڵانس دەڕۆن و بوونەتە مایەی سەرنج و تێڕامانی خوێنەری تورک، کە بەشەوقەوە ئەو ڕۆمانە دەخوێننەوە، بە گوێرەی نوچە و هەواڵی ئاژانس و میدیاکانەوە زێتر لە سەد هەزار دانەی لێ فرۆشراوە.

ڕۆماننووس، لە درێژەی گێڕانەوەی پێشهاتەکاندا، دەڵێت؛ لە دەیەی یەکەمی ئەم سەدەیەدا (سەدەی بیست و یەک) ، تورکەکان زۆر نیگەران دەبن لە چارەنووسی کەس و کارەکانیان، کە لە ئەورووپادا دەژین، هەر بۆیە حکومەتی تورکیا هاوپەیمانییەتیەک لەگەڵ ڕووسیا «ورچی سپی» دەبەستێت، چونکە ڕووسیاش هاوشێوەی تورکیا، لە فراوانبوونی یەکێتی ئەورووپا دەترسێ، هاووڵاتیانی ئەویش لە ئەورووپاو کۆمارەکانی بەلتیکەوە دەکەونە بەر هێرشی نازییە

ئەوروپییەکانەوە.

ڕۆماننووس پێیوایە، تورک و ڕووسەکان، لە هاوپەیمانییەتێکی بەهێزدا دەتوانن یەکێتی ئەوروپا تێک بشکێنن، بۆ ئەوەی مەنتیقیەکیش بە ڕووداوەکان بدات، لە واقیع نزیکتریان بکاتەوە، ئەمەریکا و چینیش بەگژ یەکتریەوە دەکات... لەو حاڵەتەشدا، ئەمەریکا ناتوانێت بە هاواری ئەوروپییەکانەوە بێت، بپرژێتە سەر یارمەتی دانیان.

بەرەنجامی هێرشە یەک لە دوا یەکەکانی تورک و ڕووسەکان، یەکێتی ئەوروپا وردو خاش دەبێت، هێزەکانی تورک بەرلین داگیردەکەن، کۆتایی بە دەسەڵاتی ئەو یەکێتییە لە (برۆکسل) دێنن.

دیالۆگی نێوان پاڵەوانەکانیش، مایەی ڕەشبینی و بەگژیەکدا چوونی هاوپەیمانەکانی ئەوڕۆ (تورکیا و ڕووسیا)یە... ئەوەتا ئەفسەرێکی تورک، هیچ حسێبێک بۆ ڕووسەکان ناکات و بەهاوڕێ ڕووسەکەی دەڵێت. ئەستەنبوڵ (ئەو شارەی کە لە قووڵایی ڕۆژهەڵاتە)، دەکەینە بنکەی سەرەکی یەکێتی ئەوروپاو، ئەوکاتە ڕۆژئاواییەکان، بە چاوی خۆیان دەبینن، سەرەڕای ناکۆکییە مێژووییەکان و بۆچوونە جیاوازەکان، چۆن جیهانی ئیسلامی (کە تورکیا نوێنەرایەتیان دەکات)، کریستیانە ئەرسۆدۆکسەکان لە هاوپەیمانیەتێکی بەهێزو تۆکمەدان.

ئەو پێشبینیە خەیاڵ پڵاوەی (توران)، هەمان پێشبینی (سمۆئێل هانتنگتۆن)ی لێکۆڵەری سیاسی ئەمەریکییە کە لە کتێبە بەناوبانگەکەی (ململانێی شارستانیەتیەکان)دا، باسی کردووە.

لێرەدا پرسیارێک ڕووبەڕوومان دەبێتەوە، یان هانتنگتۆن ئەو بیرۆکەی لە (توران) وەرگرتووە کە تەمەنەکەی لە (٣٠) بەهارێک تێپەڕ ناکات، یان بە پێچەوانەوە.

لە ڕۆمانەکەدا، هەموو ڕووداوەکان ترسناک و کارەکتەرەکانیش شەڕانگێزین. نووسەر دەڵێت. بەگوێرەی ئەو سەرچاوە مێژووییانەی خوێندوومەتەوە، هیچ کاتێک یەکێتی ئەوروپا ئامادە نەبووە تورکیا لەخۆی بگرێت و بە چاوێکی یەکسانییەوە، سەیری بکات. هەروەها دەڵێت. ئەوروپاییەکان، مێژوویەکی دوورودرێژ و پڕ لە شەرمەزارییان هەیە، کە خۆی لە سۆسیالیستی نەتەوەیی (نازیست)دا، دەبینێتەوە... هەر بۆیەش، لە دوا وێستگەدا، دەبێت ئەو باجە بدەن. ئەگەر ئەوروپاییەکانیش نەتوانن ڕێگا چارەیەکی گونجاو بۆ شێوەکانی کۆچکردنی موسڵمانەکان بگرنە بەر، بەردەوام پشێوی و ئاڵۆزی لێدەکەوێتەوە، کە سەرەنجام تورکیا وەک ئەندامێک قبووڵ ناکەن، ئەو کاتەش، شارستانیەکانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا، دەکەونە ململانێی شەڕێکی دژوارەوە.

(توران)، لە کاتێکدا ئەو ڕۆمانەی بڵاوکردۆتەوە کە ڕەشبینیەکی تۆخ باڵی بەسەر شەقامی تورکیدا کێشاوە، تەواو بێئومێد بووینە لە وەرگرتنیان.

هەروەها توانیویەتی لە تەلی هەستیار بدات، بەتایبەتیش نێوەندە ئیسلامی و میللییەتچیەکان، کە دژایەتییەکی تەواوی ئەوە دەکەن، تورکیا بچێتە ناو ئەو یەکێتییە، چونکە ئەوان پێیان وایە لەناو ئەو یەکێتییەدا، دەتوێنەوە، دەبێت دەستبەرداری زۆر ڕێوڕەسم و کولتووری چەسپاو بن، کە ناسنامەی نەتەوەی تورکە.

ڕۆماننووس لەسەر هەمان ڕێڕەو، ڕۆمانێکی تری بەناوونیشانی (ڕەشەبای ئاسن) لە دێسێمبەری ساڵی (٢٠٠٤)دا بڵاوکردۆتەوە، کە تەوەری سەرەکی ئەو ڕۆمانەشی، گێڕانەوەی دەسەڵات و هەیبەتی تورکە، سەرتاپای شەڕ و دژایەتیکردنی جیهانی ڕۆژئاوایە... لە (ڕەشەبای ئاسن)یشدا، فراوانترین خوێنەری بۆ خۆی پەیدا کردووە.

تەوەری سەرەکی ڕۆمانی ناوبراو، ئەمەریکییەکان، بەناوی بەرقەرار کردنی مافەکانی مرۆڤ و پاراستنی کەمە نەتەوەییەکان، دەست دەخەنە کاروباری ناوخۆی تورکیا، لە بەرژەوەندی کورددا، هێرش دەکەنە سەری و شارەکانی داگیر دەکەن.... لەوکاتەدا، بەکرێگیراوێکی تورک، لەناوجەرگەی «واشنتۆن»دا، بۆمبێکی ئەتۆمی دەتەقێنێتەوە، ئەو پایتەختە وێران دەکات.

لە هەردوو ڕۆمانەکەدا، نووسەر دەیەوێت (ئەگەر بە خەون و خەیاڵ)یش بێت، تورکەکان بگێڕێتەوە ئەو سەردەمانەی کە عوسمانییەکان، ماوەی زێتر لە چوارسەد ساڵ، حوکمڕانی بەشێکی جیهانیان دەکرد، دەسەڵاتەکەیان گەیشتبووە قووڵایی ئەوروپاوە...

(توران) دەربڕی خەون و خەیاڵێکی لە مێژینەی تورکە، کە ئەمڕۆ بۆتە ئەمری واقیع لە هزری تاکەکانی ئەو کۆمەڵگایەدا... سەرەڕای بچووکبوونەوەی بازنەکانی دەسەڵاتیشیان هەر بە (ڕبە)ی جاران دەپێون، بەهەر شێوەیەک بێت دەیانەوێت، بەو هەوایە بژین کە هەشتاو هەشت ساڵ لەمەوبەر هەڵیانمژیوەو پێی ژیاون.

*** سەرنج:**

خۆم ئەو ڕۆمانەم بینیوە، سەرەڕای ئەوەش، سوودێکی زۆرم لە نووسینێکی (جۆزێف کرواترۆ) وەرگرتووە، کە (یوسف مجازی) وەریگێڕاوەتە سەر عەرەبی و لە ماڵپەڕی «قەنتەرە»ی بەشی عەرەبی:
(www. Qantara. de)،
ڕۆژی ١١/ ١/ ٢٠٠٦ دا، بڵاوی کردۆتەوە.